

| Safranbolu, Türkiye'nin Batı Karadeniz Bölgesi'nde Karabük iline bağlı; İstanbul'a 395, Başkent Ankara'ya 220 km uzaklıkta 43 bin nüfuslu ve 1994 yılında UNESCO tarafından 'DÜNYA MİRAS LİSTESİ'ne' alınan tarihi bir Osmanlı şehridir. Bağlı bulunduğu KARABÜK, Türkiye'nin ilk sanayi merkezidir ve 1937 yılında kurulmuş bir Cumhuriyet kentidir.

Safranbolu geleneksel evleriyle ünlüdür. Evlerin tasarımında egemen olan düşünce; barınmanın ötesinde mutluluğu, huzuru ve yaşamı ev dışında da sürekli kılabilmektedir. Evlerin dışında sosyal-idari-dini ve kültürel yapılar diğer fiziki ortamlardır. Bu ortamlar gereksinimlere göre, insan odaklı ve

yaşamla uyumlu işlevlerle biçimlendirildiğinden '**Kentler insanlar içindir**' tanımını rahatça ve gönül huzuruyla söyleyebiliriz. Safranbolu işte böyle bir akıllı, canlı, gizemli ve estetik kenttir.

Geleneksel bir şehirde Çarşı vurgusunda; han, hamam, cami gibi temel yapıların varlığı ölçüt alınır. Oysaki Safranbolu'da bu yapılar 400 yıllık bir süreç içinde giderek çoğalmış ve çeşitlenmiştir. Safranbolu'da kışlık yerleşimin kurulduğu Şehir, vadi içinde her türlü doğa koşullarına göre korunaklı; dereler ve tepelerle çevrili; Kale olarak adlandırılan bir tepenin merkez alındığı bir yerleşim özelliğine sahiptir. Şehir üretim, ticaret ve yönetim merkezidir.

Dereler taşkına karşı doğal önlem oluşturduğu gibi dericilikte kullanılan su kaynaklarının da taban suyunu sağlar. Bağlar ise şehirden 2,5 kilometre uzaklıkta yaylayı andıran geniş düzlük alanlardır. Yaz aylarının geçirildiği yerleşim yeridir.

1196 tarihinde Safranbolu Türklerin eline geçmiş, Dadibra isimli Rum kaleisi Zalifre ismini almıştır. Özellikle 14. yüzyılda Kastamonu merkezli Candaroğlu Beyliği ile Osmanlılar arasında el değiştiren Safranbolu bu nedenle 14. yüzyıldan itibaren önem kazanmıştır.

17. ve 18. Yüzyıllarda ise Osmanlı Saray'ında görev alan Safranbolulu devlet adamları sayesinde birbirinden

güzel ve görkemli yapılarla adeta bezenmiştir. Örneğin: Türklerin Safranbolu'ya yerleşmesinden önce ya da Candaroğulları zamanından kalan Eski Cami, Eski Hamam ve medreseye karşın 17. yüzyılda Safranbolu büyük bir mimari atılımla yansıda görüldüğü gibi biçimlenmiştir.

Padişah 1. İbrahim zamanında Osmanlı Saray'ında padişah hocası, Anadolu kazakeri olan Safranbolulu Karabaşzade İbrahim Efendi'nin oğlu Molla Hüseyin (Cinci Hoca); kemer ağzından itibaren pazar yerine kadar kurulan kemerli tüneller üzerine bir hamam bir de han yaptırmıştır. Kemerlerin altındaki dereye de taş kanallı algunlarla şehrin kanalizasyonu bağlanarak belki de Anadolu ilklere imza atmıştır.

Günümüzde gizemli olsun diye ismi Cinci Hamamı'na dönüşmüş olan hamam mevcut Eski Hamam'dan sonra yapıldığı için halk arasında 'Yeni Hamam' şeklinde isimlendirilmiştir. Bu halkın eski ve yeni zamana yönelik duygularının en yalın dışa vurumudur.

Çifte hamam (kadınlara ve erkeklere özgü bağımsız yıkanma yerleri olan) şeklinde yapılan bu hamamın Molla Hüseyin Efendi'nin yakın dostu Mimar Kasım'ın eseri olabileceği de ileri sürülmektedir. Soğukluk ve sıcaklık bölümleriyle bugünde çalışır durumdaki Yeni Hamam SPA turizmi için hazır bir seçenektir. Hamamın güneyinde yer alan 63 odalı Cinci Hanı, şehrin en anıtsal yapısıdır. Kervan Yolu'nun şehirle ilintisinin ve ticari yaşama katkısı açısından dönemin en akıllı yatırımıdır.

Ünlü Osmanlı Sadrazamı Köprülü Mehmet Paşa'nın yaptırdığı aynı isimli camisi, çeşmesi, şadırvanı, abdesthanesi, mektebi, kütüphane ve muvakkithanesi; yanında 48 dükkânlı Yemeniciler Arastası yine 17. yüzyılın tanıklarıdır. Mektep dışındaki eserler hala zamana meydan okumaktadırlar. Özellikle Köprülü Mehmet Paşa Camisi'nin kubbe süslemeleri görülmeye değer estetiktedir.

Bugün yıkılmış olan Hergele Pınarı dışında, Gümüş Sempti'ndeki Taşınar

Çeşmesi, Hidayetullah Camisi ve hanı da 17. yüzyıldan ayakta kalmış eserlerdir.

18. yüzyılda Safranbolu tarihinin en şanslı dönemi Sadrazam İzzet Mehmet Paşa ile yaşamıştır. 1743 Safranbolu doğumlu Paşa, Cinci Hoca Hüseyin Efendi'nin mimari tarzını sürdürmü-

bu kez Akçasu Deresi üzerine kurduğu kemerler üzerine bir cami, çeşme, kütüphane, şadırvan, abdesthane ve çok sayıda dükkân yaptırmıştır. İzzet Paşa Camisi'nin içindeki kubbe süslemeleri, kalem işleri ve vitraylar döneminin en özgün biçimini yansıtmaktadır.

Paşa'nın Hızaryanı denilen ve Şehir'e 7,5 km uzaklıktaki su kaynağına kereste biçmek için kurdurduğu su hızları şehir ekonomisine dericilikten sonra kereste üretimi adına kazandırdığı önemli bir ticari girişim olmuştur. İncekaya Su Kemeri'ni de yaptırdığı söylenen Paşa'nın şehrin tümüne içme suyu getirmesi sonucu yüzyıllarca bu suya 'Paşa Suyu' denilmesine neden olmuştur.

İzzet Mehmet Paşa'nın caminin yapımı sırasında 'herkesin cebine birer saat koyuvereceğim' şeklindeki vadiyle makinesini 1797 yılında İn-

giltere'den getirdiği saat; yaptırdığı Kule'de bugün bile tıkır tıkır işlemektedir. Zembereksiz, haftada bir kurulan George Perior marka saat; tam ve yarım saatlerde varan gonguyla zamanı muştular. Tek gong sesi yarım saati; birden fazla gong sesi ise sayısını oluşturan zamanı anımsatır.

Padişah 2. Abdülhamit zamanında yurdumuzda büyük yerleşimlerde yapılan saat kulelerinden en az 79 yıl önce Safranbolu'da bir saatin varlığı çok önemli bir toplumsal hizmet sunumu ve kazanımıdır.

Paşanın yeğeni Kaptan-ı Derya Hacı Salih ve Ragıp beylerin Paşapınarı (Emek Mahallesi Kışla Caddesi) mevkiinde yaptırdıkları çeşme de dönemin taş işlemeciliğinin en görkemli örneğidir.

1768 yılında yapılan Dağdelen Camisi (Akçasu) ve 1779 yılında Kazdağlı Mehmet Ağa'nın ismini taşıyan Kazdağlı Camisi şehrin bu bölgesindeki yaşam kalitesinin, canlılığın göstergeleridir.

Vakıf eserleri; yörenin ekonomisini de güçlendirmiştir. Nitekim Şehir ve Bağlar'da çok katlı sivil mimari örneği ahşap konaklar; mescitler, çeşmeler, kuyular, havuzların yapımı birbirini izlemiştir.

19. yüzyılın önemli yapılarının Kale'de Cephanelik, Kıranköy'de Frengi ve Gureba Hastanesi, Hıdırlık'ta Hasan Paşa Türbesi, Mescit Camisi, Asmazlar

Konağı ve Akçasu Mahallesi'nde Lütfiye (Kaçak) Camisi olduğu yazıtlardan anlaşılmaktadır. Öte yandan gayrimüslim cemaatin yaşadığı Kıranköy'de skalion (okul) ve kilise ve sivil mimarlık yapıları da yenilenmiştir.

20. yüzyıla gelindiğinde Kale'de, Hükümet Konağı ve Cezaevi, Bağlar'da İdadi, Develik Camii, Köyiçi Camii, Şehir'de Rüştiye ile yangına karşı Asmazlar ailesi ve Refik Bey başta olmak üzere diğer eşrafın kargır dükkanlar yaptırdığı görülmektedir.

1924 yılında yayınlanan risalede Safranbolu'nun özellikle kereste ve deri üretimi başta olmak üzere; geleneksel lonca

düzenine dayalı çalışma biçimi ile bölgenin en önemli üretim ve ticaret merkezi olduğu rahatça görülmektedir.

Cumhuriyet'in 10. yılında Safranbolu'nun Karabük istasyonuna önce tren gelmiş; 1937 yılında da Demir Çelik Fabrikaları kurulmuştur.

Safranbolu bu kez Karabük isimli yerleşiminde sanayinin kurulup gelişmesine; Osmanlı mimarisinin yanında Karabük'te Cumhuriyet'in planlı sanayileşme ve kentleşme ülküsüne de ev sahipliği yapmıştır.

Zaman hem Safranbolu'nun hem de Karabük'ün yazgısını birlikte etkilemiş; birlikte biçimlendirmiştir. Nitekim Karabük ağır sanayinin ve 'Emeğin Başkenti'; Safranbolu ise 'Korumanın Başkenti' unvanlarıyla özdeşleşmişlerdir.

Değerli büyüğüm Sayın Kızıltan Ulukavak Beyefendinin Safranbolu Belediye Başkanlığı döneminde (1974-1980) Türkiye'de mimarlık değerlerinin korunmasında ilk adımlar atılmış; İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi ile başlatılan işbirliği yerel, ulusal, evrensel bir tanıtım atağına dönüşmüştür.

Safranbolu'nun Dünya Miras Listesi'ne girmeyi hak etmesi, ilk adımların övgü-

ye değer öngörüsü ve başarısıdır. Emeği geçen herkese minnettarız.

Bugün Safranbolu ülke kültür turizminin kent korumacılığı bağlamında eşsiz ve benzersiz bir müze kentidir. Olağüstü yerleşim özelliği, özgünlüğü, kent ölçeğinde bütünlüğü ile uyumlu 1400 adet tescilli yapıyla Safranbolu 'Yaşayan Tarihimiz-Geleceğe Mirasımızdır' bir nebze sunduğum güzellikleri siz değerli konuklarımızla gezip görmek dileğiyle saygılar sunuyorum.

